

СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

*Л.П.Марчук, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Розглянуто основні форми стимулювання інноваційної діяльності малих і середніх підприємств у розвинутих країнах світу. Визначено пріоритетні напрями їх використання у вітчизняній економіці.

Рассмотрены основные формы стимулирования инновационной деятельности малых и средних предприятий в развитых странах мира. Определены приоритетные направления их использования в отечественной экономике.

Вступ. Необхідність розвитку інноваційних процесів в Україні потребує уважного ставлення до форм і методів стимулювання інноваційної діяльності, які вироблені світовою практикою. Опанування досвіду розвинутих країн світу у цій царині сприятиме прискореному втягуванню вітчизняних підприємств (особливо малих і середніх) у сферу інноваційної діяльності, дозволить віднайти раціональні шляхи для запровадження інноваційного типу відтворення в нашій економіці.

Зважаючи на це, вітчизняні вчені виявляють нині особливий інтерес до форм впливу на регулювання і стимулювання інноваційних процесів за кордоном. Цій проблематиці присвятили свої праці В.Будкін, Т.Боголіб, Н.Галан, В.Гусєв, О.Дзяд, С.Захарін, Б.Кваснюк, З.Петренко, Л.Тулуш, Л.Федулова, В.Чабан, О.Юркевич та ін..

Мета дослідження. Автор даної статті поставив собі мету узагальнити і систематизувати форми стимулювання інноваційної діяльності малих і середніх підприємств у розвинутих країнах світу, визначити найбільш ефективні з них заради можливого запровадження у вітчизняній економіці. Вибір малих і середніх підприємств як об'єктів дослідження обумовлений тим, що саме ці підприємства внаслідок високої мобільності визначають пріоритети

світового інноваційного розвитку.

Результати дослідження. У розвинутих країнах світу велику роль щодо підтримки та розвитку малих і середніх підприємств (МСП) відіграє держава. Там створені спеціальні державні установи, які опікуються проблемами розвитку малого і середнього бізнесу, зокрема, проблеми стимулювання його інноваційно-інвестиційної діяльності. Наприклад, у США державна підтримка МСП здійснюється Адміністрацією малого бізнесу, що була створена у 1953 році як незалежна агенція Федерального уряду при президентів США. У Німеччині проблемами інноваційного розвитку малих фірм займаються Міністерство досліджень і технологій та Міністерство економіки. У Канаді ці проблеми знаходяться в центрі уваги Міністерства науки і технологій, Міністерства промисловості і торгівлі, Національної ради з досліджень. У Великобританії про малий інноваційний бізнес дбає Міністерство промисловості, у Франції – Державний секретаріат з малих і середніх підприємств, в Японії – Агенція з питань малих і середніх підприємств Міністерства міжнародної торгівлі і промисловості.

Система державного стимулювання інноваційної діяльності малого і середнього бізнесу включає в себе прямі і непрямі форми фінансової підтримки інноваційних процесів.

Світовою практикою визнані як найбільш ефективні такі форми прямого впливу держави на результати інноваційної діяльності МСП:

- виконання державних програм інноваційної діяльності із залученням МСП;
- надання державних грантів на проведення науково-дослідних робіт і освоєння інновацій;
- пряме фінансування підприємств, яке становить 50% від витрат на створення нової техніки і технологій;
- надання безпроцентних позик;
- створення фондів впровадження інновацій з урахуванням ймовірного ризику;
- надання безкоштовних пакетних послуг;

- звільнення від сплати мита та ін.

До непрямих методів стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності МСП, якими широко користується держава за кордоном, можна віднести:

- пільгове оподаткування інноваційних підприємств;
- пільгове кредитування, надання державних гарантій по кредиту;
- податкові амортизаційні пільги;
- стимулювання розвитку ринку цінних паперів;
- зменшення ставок оподаткування дивідендів та інших доходів від інвестування в МСП;
- стимулювання розвитку мереж “ангелів бізнесу”, метою яких є пошук інвесторів для невеликих компаній;
- створення умов для поширення венчурного підприємництва тощо.

Кожна країна використовує ці форми по-своєму.

У США витрати фірм на науково-дослідні роботи не підлягають оподаткуванню. Венчурні підприємства звільняються від сплати податків на десять років. Тут, починаючи з 1982 року, діє закон про розвиток малого інноваційного бізнесу, відповідно до якого всі федеральні відомства та агенції, бюджети яких становлять понад 100 млн.дол., зобов'язані передати до 1,25% своїх коштів для забезпечення діяльності малих науково-дослідних компаній [1]. У США діють поряд із корпоративним венчурним капіталом приватні інвестиційні компанії малого бізнесу. Вони надають малим фірмам довгострокові позики й користуються державною гарантією.

У Великобританії слідує концепції “нейтрального оподаткування” щодо інноваційних підприємств. Тут уряд спростив систему оподаткування, зменшив податкові ставки, одночасно розширивши податкову базу. Валові прибутки фірм за цих умов зросли, а малі фірми ще отримали пільги на сплату податку на додану вартість.

У Франції діє єдиний спеціалізований інститут поручництва — компанія з гарантій для венчурного фінансування. Вона надає гарантії за умови, що фірма, яка потребує державного поручництва

ва, займається інноваційною діяльністю (запровадженням нововведень і розвитком нових технологій). Гарантується повернення від 40% до 75% кредиту залежно від страхового випадку [1].

У Німеччині існує низка державних гарантій за кредитами, що надаються МСП комерційними банками. У разі необхідності держава гарантує повернення 80% від суми кредиту. Кредити під державні гарантії є довгостроковими (до 15 років).

Співпраця двох німецьких банків (Німецького банку вирівнювання і банку кредитів на відновлення) забезпечує умови для формування стартового капіталу малих інноваційних фірм та для подальшого нарощування їх інноваційного потенціалу. Німецький банк вирівнювання надає кредити без усяких гарантій на двадцять років за умови, що власник фірми має не менше 15% коштів для здійснення інноваційного проекту. За рахунок банку кредитів на відновлення власник капіталу може покрити до 75% вартості проектів [1].

У розвинутих країнах світу нині спостерігаються тенденції до наднаціонального регулювання і координації розподілу кредитних ресурсів, що виділяються на здійснення інноваційної діяльності. Так, у рамках ЄС діє спеціальна програма, що передбачає розподіл фінансової допомоги для МСП через ЄБРР. Цей банк співпрацює з 23 місцевими банками у десяти країнах, відкриває їм кредитні лінії і розподіляє таким чином кошти на кредитування малого бізнесу. Загальний розмір позик Європейського банку реконструкції і розвитку становить нині 180 млн. євро [4].

Особливий інтерес економістів викликає досвід західних країн щодо відпрацювання схем взаємодії держави і МСП в інноваційній сфері. У схемі передбачають:

- використання державних контрактів з метою залучення МСП до виконання державних замовлень;
- підтримка державою інноваційних програм, які виконують МСП.

Наприклад, у США державні контракти поділяються на прямих контракти і субконтракти. Вартість прямих контрактів не перевищує 50 тис. дол. Вони укладаються, як правило, з крупними і

середніми компаніями, а потім частково передаються малим підприємствам у вигляді субконтрактів. Щорічний обсяг федеральних контрактів, що укладаються за допомогою Адміністрації малого бізнесу, становить 200 млрд. дол. [2].

На базі Адміністрації малого бізнесу створено Бюро технологій, яке виконує регулюючі функції щодо малого інноваційного бізнесу за допомогою здійснення двох програм: програми інноваційних досліджень для малого бізнесу та програми трансферту технологій для малого бізнесу.

У рамках першої програми Адміністрація малого бізнесу разом з різними департаментами Федерального уряду резервує необхідні кошти і надає їх МСП у вигляді грантів на основі конкурсного відбору підприємств. Фінансування інноваційних проєктів МСП здійснюється у два етапи:

- на першому етапі кошти (до 100 тис. дол.) виділяються для започаткування науково-дослідницьких робіт;
- на другому етапі, який триває до двох років, кошти (до 750 тис. дол.) використовуються для завершення інноваційних розробок і їх подальшої комерціалізації.

Наявність двох етапів фінансування інноваційних проєктів відповідає потребі конструктивного поєднання науково-дослідної фази і фази виробничого освоєння інновацій у рамках інноваційного циклу.

Протягом останніх десяти років Федеральний уряд США виділив 1,3 млрд. дол. на фінансування інноваційних проєктів МСП у межах програми інноваційних досліджень малого бізнесу, що становить 2,5% федеральних витрат на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи.

Програма трансферту технологій спрямована на комерціалізацію нововведень, створених спільними зусиллями державних науково-дослідних установ і МСП. Її фінансування здійснюється аналогічно попередній програмі у два етапи. У 2002 році у рамках цієї програми було профінансовано 452 ризикові проєкти, а загальний обсяг фінансування становив 96,2 млрд. дол. [2].

Висновки. Складові стимулюючої інноваційної політики західних країн можна використати як основу для розробки власної стимулюючої політики щодо впливу на інноваційний розвиток. На нашу думку, суттєву користь може принести використання таких напрямів стимулювання інноваційної діяльності МСП:

- запровадження державних замовлень на проведення науково-дослідних робіт і освоєння інновацій;
- конкурсний відбір підприємств для надання їм адресної фінансової допомоги держави;
- поетапний характер фінансування інноваційних проектів МСП;
- ланцюговий зв'язок між державою, крупними і малими підприємствами при виконанні науково-технічних розробок і апробації їх результатів;
- створення умов для підвищення прибутковості МСП за рахунок комерціалізації їх власних інновацій;
- належне поширення інформації про останні дослідження науково-технічної думки і канали розповсюдження інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боголіб Т.М. Фінансування науки за кордоном// Фінанси України. – 2005. – №4. – С.46-53.
2. Галан Н.І. Система державної підтримки малих та середніх підприємств у США// Фінанси України. – 2006. – №1. – С.142-150.
3. Захарін С.В. Посилення ролі корпоративних структур у розвитку інноваційної економіки// Фінанси України. – 2006. – №5. – С.117-126.
4. Кривоног О.Л. Банківське кредитування малих підприємств// Фінанси України. – 2005. – №8. – С.101-105.
5. Федуллова Л.І. Корпоративні структури в інноваційній діяльності: світовий досвід і можливості для України// Економіка і прогнозування. -2004. – №4. – С.9-27.